

Kredietcrisis

Joop H.J. Schaminée

Al zo'n half jaar worden de voorpagina's van de kranten in ons land gevuld met berichten over financiële noodmaatregelen, ongehoorde bonussen en dreigende massaontslagen. Er gaat vrijwel geen avond voorbij of Agnes Kant, Mark Rutte dan wel Wouter Bos uiten hun bezorgdheid bij Pauw en Witteman. De kredietcrisis: al zou je willen, er valt niet aan te ontkomen. Ik bedoel niet het ontkomen aan de gevolgen ervan. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik kan het woord bijna niet meer horen, en als ik 's avonds op de bank zit, heb ik de afstandbediening standby om de zoveelste politicus, die zijn zorgen uit of met geniale oplossingen komt, weg te zappen. De voorpagina van mijn ochtendkrant lees ik al maandenlang met niet meer dan vluchtige belangstelling. Het is ongetwijfeld een reactie op het overvoerd raken. Zoals voetballen kijken op televisie ook niet meer is als vroeger, toen je wekenlang uitkeek naar die ene wedstrijd van het Nederlands elftal of de finale van een Europacup. Toch wil ik even stilstaan bij de kredietcrisis.

Het voorspellen van de toekomst is vaak nog moeilijker dan het begrijpen van het verleden, maar de vraag dringt zich natuurlijk wel op: wat zullen de gevolgen zijn van de kredietcrisis voor ons welbevinden, voor het welzijn op onze wereld. Zonder de persoonlijke ellende die de crisis voor sommigen teweeg brengt te bagateliseren voorzie ik positieve gevolgen van deze crisis. De overtuigende boodschap van *Grenzen aan de groei* van de Club van Rome uit het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw heeft sindsdien niets aan zeggingskracht en realiteit verloren. Ze werd destijds wel gehoord, maar er is onvoldoende naar gehandeld. Blijkbaar waren woorden eenvoudigweg niet toereikend en moet simpelweg de wal het schip keren. De sterk verminderde productie en consumptie (denk alleen maar aan de enorme terugval in het aantal verkochte auto's) hebben vermoedelijk meer effect dan veel van de – vaak uiterst gecompliceerde – oplossingen die worden bedacht om de huidige milieuproblemen te lijf te gaan. Het is denkbaar dat de fileproblemen zich op deze manier effectiever oplossen dan door de aanleg van nog meer nieuwe wegen en het vergroten van de strekkende meters asfalt. De kredietcrisis is dan misschien niet de meest elegante oplossing, maar bestrijdt het CO₂-probleem beter dan de 'handel' in groene certificaten voor de aanplant van koolstofbindende bossen elders in de wereld ter compensatie van de onverantwoorde uitstoot van kooldioxide en andere broeikasgassen dicht bij huis.

Dus, hoera voor de kredietcrisis, ... of is dat te kort door de bocht? Zoals reeds werd aangestipt: de bespiegelingen over de gevolgen op wereldschaal zeggen niet zoveel over de directe effecten in je eigen, naaste omgeving. Ook binnen de PKN zijn leden die een nieuw huis gekocht hebben maar het oude niet verkocht krijgen en op die manier opgezadeld worden met dubbele hypotheeken. Wat bijvoorbeeld

betekent de kredietcrisis voor de werkgelegenheid in de sector van de ecologische adviesbureaus? Het woord duurzaamheid wordt de laatste maanden te pas en te onpas in de mond genomen, maar vrijwel steeds hebben de beschouwingen betrekking op het milieu en zelden of nooit op de natuur. Het ligt voor de hand te investeren in onze groene omgeving, in natuur en landschap, maar krijgt deze visie voldoende armslag en invulling? Als zich ooit kansen hebben voorgedaan om op dit vlak een positieve slag te slaan, dan is het wel nu.

Als we ervan uitgaan dat de kredietcrisis bovenal de kortzichtige hebzucht van mensen blootlegt, dan zou je toch eigenlijk mogen verwachten dat hieruit lering getrokken wordt. Dan zouden we mogen verwachten dat het onverantwoord consumeren onverbiddelijk en onvermijdelijk een halt toegeroepen zal worden. Dan is toch een logische conclusie dat we veel zorgzamer moeten omgaan met de – aan ons gegeven – wereld. Of is het allemaal niet zo simpel en is de kredietcrisis in wezen niet anders dan een wereldwijde cultuurcrisis? Na de ineenstorting van het Romeinse Rijk, dat aan zijn eigen decadentie ten onderging, volgde een lange periode van sociale en politieke onrust, de beruchte volksverhuizingen met brandschattingen en doodslag. Misschien is het naïef te veronderstellen dat in onze tijd de boodschap wel zal overkomen. Wie zal het zeggen? Het aloude adagium van 'natuurbehoud is zelfbehoud' is meer dan een leuk klinkende slagzin, maar wordt die zinspreuk serieus genomen? Aan Maarten Luther wordt de uitspraak toegeschreven dat hij vandaag een boom zal planten als hij weet dat morgen de wereld vergaat. Wat is het perspectief dat onze leiders ons voorhouden? Waarom zou natuurbehoud niet op de agenda worden geplaatst? Is dat te veel gevraagd?